

John Stuart Mill
Sobre la llibertat

**CAPÍTOL QUART - DELS LÍMITS DE L'AUTORITAT DE LA SOCIETAT SOBRE
L'INDIVIDU**

On està, doncs, el just límit de la sobirania de l'individu sobre si mateix? On comença l'autoritat de la societat? Quina part de la vida humana ha de ser atribuïda a la individualitat i quina part a la societat?

Cadascuna d'elles rebrà la seva deguda part, si posseeix la que li interessa d'una manera més particular. La individualitat ha de governar aquella part de la vida que interessa principalment a l'individu, i la societat aquell àmbit que interessa principalment a la societat.

Encara que la societat no estigui fundada sobre un contracte, i encara que de res serveixi inventar un contracte per deduir d'ell les obligacions socials, no obstant això, tots aquells que reben la protecció de la societat li deuen quelcom per aquest benefici. El simple fet de viure en societat imposa a cadascú una certa línia de conducta cap als altres. Aquesta conducta consisteix, primer, en no perjudicar els interessos dels altres, o més aviat, certs interessos que, sigui per una disposició legal expressa, sigui per un acord tàcit, han de ser considerats com a drets; segon, a prendre cadascú la seva part (que ha de fixar-se segons principi equitatiu) dels treballs i els sacrificis necessaris per defensar a la societat o als seus membres de qualsevol dany o vexació. La societat té el dret absolut d'imposar aquestes obligacions a què voldrien prescindir d'elles. I això no és tot el que la societat pot fer. Els actes d'un individu poden ser perjudicials als altres, o no prendre en consideració suficient el seu benestar, sense arribar fins a la violació dels seus drets constituïts. El culpable pot llavors ser castigat per l'opinió amb tota justícia, encara que no ho sigui per la llei. Des del moment que la conducta d'una persona és perjudicial als interessos d'una altra, la societat té el dret de jutjar-la, i la pregunta sobre si aquesta intervenció afavorirà o no el benestar general es converteix en tema de discussió. Però no hi ha ocasió de discutir aquest problema quan la conducta d'una persona no afecta més que als seus propis interessos, o als dels altres en quant que ells ho volen (sempre que es tracti de persones d'edat madura i dotades d'una intel·ligència comuna). En tals casos hauria d'existir llibertat completa, legal o social, d'executar una acció i d'afrontar les conseqüències.

Seria una greu incomprensió d'aquesta doctrina, suposar que defensa una egoista indiferència, i que pretén que els éssers humans no tenen res a veure en la seva conducta mútua, i que no han d'inquietar-se pel benestar o les accions d'un altre, més que quan el seu propi interès està en joc. En comptes d'una disminució, allò que fa falta per afavorir el bé dels nostres semblants és un gran increment dels esforços desinteressats. Però tal desinteressada benevolència pot trobar altres instruments de persuasió que no siguin el fuet figurat o real. Seria jo la darrera persona que menyspreés les virtuts personals; però vénen aquestes en segon lloc, si de cas, respecte de les socials. És afer de l'educació el conrear-les a totes per igual. Però l'educació mateixa obra per convicció i persuasió, així com per obligació; i només pels dos primers mitjans, un cop acabat el període d'educació, haurien d'inculcar-se les virtuts individuals. Els homes han d'ajudar-se, els uns als altres, a distingir el millor del pitjor, i a prestar-se suport mutu per triar primer que res i evitar la segona cosa. Haurien d'estimular-se mútuament i perpètuament a un creixent exercici de les seves facultats més nobles, a una direcció creixent dels seus sentiments i propòsits cap a allò prudent en comptes de cap al neci, elevant objectes i contemplacions, no

degradant-los. Però ni una persona, ni cert nombre de persones, tenen dret per dir a un home d'edat madura que no condueixi la seva vida, en benefici propi, com a ell li convingui. Ell és la persona més interessada en el seu propi benestar; l'interès que pugui tenir en això un estrany, excepte en els casos de forts llaços personals, és insignificant comparat amb el que té l'interessat; el mode d'interessar-se de la societat (excepte en el que toca a la seva conducta cap als altres) és fragmentari i també indirecte; mentre que, per a tot el que es refereix als propis sentiments i circumstàncies, fins i tot l'home o la dona de nivell més corrent saben, infinitament millor que les persones alienes, a què atènyer-se. La interferència de les societats per dirigir els judicis i propòsits d'un home, que només a ell importen, ha de fundar-se en presumpcions generals: les quals, no sols poden ser completament errònies, sinó que, fins i tot sent justes, corren el risc de ser aplicades erradament en casos individuals per les persones que no coneixen més que la superfície dels fets. És aquesta, doncs, una zona en la que la individualitat té el seu adequat camp d'acció. Respecte a la conducta dels homes cap als seus semblants, l'observança de les regles generals és necessària, a fi que cadascú sàpiga el que ha d'esperar; però, respecte als interessos particulars de cada persona, l'espontaneïtat individual té dret a exercir-se lliurement. La societat pot oferir i fins i tot imposar a l'individu certes consideracions per ajudar al seu propi judici, algunes exhortacions per fortificar la seva voluntat, però, després de tot, ell és jutge suprem. Tots els errors que pugui cometre malgrat aquests consells i advertències, constituïran sempre un mal menor que el de permetre als altres que li imposin el que ells volen ha de ser beneficiós per a ell.

No vull dir amb això que els sentiments cap a una persona, per part dels altres, no hagin de ser afectats en absolut per les seves qualitats o defectes individuals; això ni és possible ni és desitjable. Si una persona posseeix en un grau eminent les qualitats que poden obrar en bé seu, per això mateix és digna d'admiració; com més eminent sigui el grau de les seves qualitats més tocarà l'ideal humà de perfecció. Si, al contrari, manca manifestament d'aquestes qualitats, es tindrà per a ella el sentiment oposat a l'admiració. Hi ha un grau de neciesa, o un grau del que pot anomenar-se (encara que aquest punt es trobi subjecte a objecció) baixesa o depravació del gust, que, si no perjudica positivament qui ho manifesta, li converteix necessària i naturalment en objecte de repulsió i, en casos extrems, de menyspreu. Ningú que posseeixi, les qualitats oposades en tota la seva força deixarà de mostrar aquests sentiments. Sense perjudicar ningú, un home pot obrar de tal manera que ens vegem obligats a jutjar-li i a tenir-li per un estúpid, o per un ésser d'ordre inferior; i ja que un judici i sentir semblants preferiria evitar-los, li prestaríem un gran servei si l'hi advertim per endavant, així com de qualsevol conseqüència desagradable a què s'exposi. Seria molt beneficiós, en veritat, que l'educació actual rendís aquests bons oficis més sovint, i més lliurement del que les formes de cortesia ho permeten avui, i que, a més a més, una persona pogués dir francament al seu veí que està cometent una falta, sense ser considerada com a presumptuosa i descortès. Tenim dret, per la nostra part, a obrar de diferents maneres, d'acord amb la nostra opinió desfavorable sobre qualsevol persona, no per oprimir la seva individualitat, sinó simplement en l'exercici de la nostra. No estem obligats, per exemple, a sol·licitar la seva societat; tenim el dret a evitar-la (si bé no fent-ne ostentació), perquè tenim també dret a triar la societat que més ens convingui. És un dret que ens correspon, i també un deure, posar als altres en guàrdia contra aquest individu si volem que el seu exemple o la seva conversa perjudicial pugui tenir un efecte pernicios sobre els qui s'associïn a ell. Podem donar-li preferència sobre altres persones pels seus bons oficis facultatius, però no de cap manera si ells poden tendir al seu exclusiu benefici. D'aquestes diverses maneres una persona pot rebre d'altres certs càstigs severos, per faltes que només a ella es refereixen; però no pateix aquests càstigs només en quant són conseqüències naturals i, per així dir, espontànies de les faltes mateixes; no s'infligeixen aquests càstigs simplement pel gust de castigar. Una persona que mostri precipitació, obstinació,

suficiència, que no pot viure amb mitjans moderats, que no es cohibeix de certes satisfaccions perjudicials, que corre cap al plaer animal, sacrificant per ell el sentiment i la intel·ligència, ha d'esperar descendir molt davant l'opinió dels altres, així com tenir menor participació en els seus sentiments favorables. Però d'això no té dret a queixar-se, a menys que hagi merescut el seu favor per l'excel·lència particular de les seves relacions socials, i hagi aconseguit així un títol als seus bons oficis, que no estigui afectat pels seus propis demèrits.

El que jo sostinc és que aquells inconvenients que estan vinculats estrictament al judici desfavorable dels altres són els únics a què ha de sentir-se subjecta una persona, per la qual cosa es refereix a la part de la seva conducta i del seu caràcter que afecta el seu propi bé, i no als interessos dels altres en les seves relacions amb ella. Els actes perjudicials als altres requereixen un tractament totalment diferent. La violació dels seus drets; la irrogació d'una pèrdua o un dany no justificables pels seus propis drets; la falsedat o duplicitat davant ells; la utilització d'avantatges sobre ells, deslleials o simplement poc generoses; i fins i tot l'abstenció egoista de preservar-los d'algun dany, tot això mereix, en veritat, la reprovació moral, i en casos greus, l'animadversió i els càstigs morals. I no sols aquests actes, sinó certes disposicions que condueixen a ells, són, pròpiament parlant, immorals i mereixedors d'una desaprovació que pot convertir-se en horror. La disposició a la crueltat; la malícia i la mala condició; la que és la més odiosa de totes les passions i la més antisocial, l'enveja; la hipocresia, la falta de sinceritat, la irascibilitat sense motius suficients i el ressentiment desproporcionat a la provocació; la passió de dominar als altres, el desig d'acaparar més que no pas a un pertany (la *pleonexia* dels grecs); l'orgull que aconsegueix satisfacció en la inferioritat dels altres; l'egoisme que posa a un i als seus interessos per sobre de totes les coses del món, i que decideix en el seu favor qualsevol qüestió dubtosa, tots ells són vicis morals que constitueixen un caràcter moral dolent i odiós i no s'assemblen en res a les faltes personals abans esmentades, les quals no constitueixen immoralitats pròpiament parlant ni, per extremes que siguin, tampoc perversitat. Poden ser proves d'estupidesa o un defecte en la dignitat personal i en el respecte de si mateix, però només es troben subjectes a la reprovació moral quan comporten un oblit dels nostres deures en relació als nostres semblants, pel bé dels quals l'individu està obligat a cuidar de si mateix. Els que denominem deures amb nosaltres mateixos no constitueixen una obligació social, a menys que les circumstàncies els converteixin en deures amb els altres. L'expressió "deure per a amb si mateix", quan significa quelcom més que prudència, significa respecte de si mateix, o desenvolupament de si mateix; i ningú té per què donar compte als altres de cap d'aquestes dues coses, perquè el fer-ho no reportaria cap bé a la humanitat.

La distinció entre el descrèdit, a què justament s'exposa una persona per falta de prudència o dignitat personal, i la reprovació, a la que es fa creditora quan ataca als drets dels seus semblants, no és una distinció purament nominal. Hi ha una gran diferència, tant en els nostres sentiments com en la nostra conducta en relació a una persona, segons que ella ens desagradi en coses en què pensem tenim dret a controlar-la, o en coses en què sabem que no el tenim. Si ens desagrada, podem expressar el nostre disgust i també mantenir-nos a distància d'un ésser, o d'una cosa, que ens enutja; però no ens sentirem cridats per això a fer-li la vida impossible. Hem de pensar que ella mateixa pateix, o patirà tota la pena del seu error. Si és que espatlla la seva vida per un desarreglament de la seva conducta, no hem de desitjar nosaltres espatllar-se-la més; en comptes de desitjar que la hi castigui, hem de tractar sobretot, d'alleujar el càstig que porta en si mateixa, mostrant-li com pot evitar o curar els mals que la seva conducta li causa. Aquesta persona pot ser per a nosaltres un objecte de pietat, o potser d'aversion, però no d'irritació o de ressentiment; no la tractem com un enemic de la societat; el pitjor que podríem fer seria abandonar-la a les seves pròpies forces, si és que no intervenim benèvolament amb mostres d'interès i

sol·licitud. Ben diferent serà el cas si aquesta persona ha infringit les regles establertes per a la protecció dels seus semblants, individual o col·lectivament. Llavors, doncs, les conseqüències funestes dels seus actes recauen, no sobre ella, sinó sobre els altres, i la societat, com a protectora de tots els seus membres, ha de venjar-se de l'individu culpable, ha d'infligir-li un càstig, i un càstig prou sever, amb intenció expressa de castigar-lo. En aquest cas, es tracta d'un culpable que compareix davant el nostre tribunal, i nosaltres estem cridats no sols a jutjar-lo, sinó també a executar d'una manera o d'un altre la sentència que donem. En l'altre cas, no ens competeix infligir-li cap patiment, excepte el que es derivi incidentalment de l'ús que fem, en la regulació dels nostres afers, d'aquesta mateixa llibertat que a ell li hem deixat en els seus propis assumptes.

Moltes persones no voldran admetre la distinció, aquí establerta, entre la part de la conducta d'un home que es refereix només a ell i aquella que es refereix als altres. Se'ns dirà potser que com pot ser indiferent als membres de la societat qualsevol part de la conducta d'un d'ells. Ningú està completament aïllat; és impossible que un home faci qualsevol cosa perjudicial per a ell, de manera greu i permanent, sense que el mal no abasti al menys als seus veïns i, sovint, a altres més llunyans. Si ell compromet la seva fortuna, perjudica els que directa o indirectament obtenien d'ell els seus mitjans d'existència, i, en general, disminueix més o menys els recursos generals de la comunitat; si malmet les seves facultats físiques o mentals, no sols comet un error en relació a aquells que depenen d'ell, sinó que es fa incapaç de complir els seus deures cap als seus semblants, convertint-se en una càrrega per a la seva afecció o la seva benevolència. Si tal conducta fos gaire freqüent, poques faltes hi hauria més perjudicials per al conjunt general del bé. Se'ns dirà, en fi, que si una persona no fa un dany directe als altres pels seus vicis o les seves bogeries, no obstant això, pot ser perjudicial pel seu exemple, i caldria obligar-la que es limités en bé dels qui podrien corrompre's o desencarrilar-se amb l'exemple de la seva conducta.

S'afegirà, fins i tot, si les conseqüències de la conducta cal confinar-les només als individus viciosos o irreflexius, vol dir-se amb això que la societat ha d'abandonar la seva pròpia direcció a quants són evidentment incapaços de conduir-se? Si la societat deu protecció als nens i als menors d'edat, no deurà potser tanta protecció a les persones d'edat madura que són igualment incapaços de governar-se elles mateixes? Si el joc o l'avarícia o la incontinència, o l'ociositat, o la brutícia, són tan grans i funestos obstacles per a la dita i el progrés, com molts o gairebé tots els actes prohibits per la llei, per què no ha de tractar la llei (se'm preguntarà) de reprimir aquests abusos, en tant que sigui possible? I per suplir les imperfeccions inevitables de la llei, no hauria la mateixa opinió organitzar-se d'una manera potent contra aquests vicis, i dirigir contra els que els practiquen tots els rigors de les penalitats socials? No es tracta aquí (se'm dirà) de restringir la individualitat ni d'impedir que s'assagi qualsevol manera de viure nova i original. Les úniques coses que cal tractar d'impedir són les que han estat assajades i condemnades des del començament del món fins als nostres dies, coses que —l'experiència ho ha demostrat— no són útils ni convenients a la individualitat de la persona. És necessari certa quantitat de temps i certa suma d'experiència, perquè una veritat moral o prudencial pugui ser considerada com establerta, i tot el que es desitja és impedir a les generacions futures que caiguin a l'abisme que ha estat fatal als seus antecessors.

Admeto plenament que el mal que una persona es faci a si mateixa, pot afectar seriosament en els seus sentiments i en els seus interessos no sols als qui s'hi relacionen, sinó també, en grau menor, a la societat en general. Quan per continuar una conducta semblant un home arriba a violar una obligació clara i comprovada cap a alguna altra o altres persones, el cas cessa de ser particular i es converteix en objecte de desaprovació moral, en el vertader sentit de la paraula. Si, per exemple, un home,

per la seva intemperància o extravagància, es fa incapaç de pagar els seus deutes, o bé si, havent contret la responsabilitat moral d'una família, per les mateixes causes, arriba a ser incapaç de sostenir-la i d'educar-la, mereix reprovació i pot ser castigat, en justícia; i no per la seva extravagància, sinó per incompliment del deure respecte a la seva família o als seus creditors. Encara que els recursos que haguessin de ser-los consagrats, haguessin estat emprats, no en el seu benefici, sinó en qualsevol altre objecte de prudent inversió, la culpabilitat moral hagués estat la mateixa. George Barnwell va matar el seu oncle a fi d'aconseguir diners per al seu amant, però, encara que ho hagués fet per establir-se en un negoci, hauria estat castigat igualment. També es pot retreure justament a un home la seva duresa i ingratitud, si, com succeeix sovint, abandona la seva família i adquireix mals costums; però mereixeria retret, igualment, encara que aquests mals costums no fossin viciosos en si mateixos, sempre que fossin penoses per a aquells amb els qui passa la vida o la felicitat de la qual depèn d'ell. Qualsevol que falti a la consideració general deguda als interessos i sentiments dels altres, sense estar obligat a això per algun deure més imperiós o justificat per alguna inclinació personal permisible, mereix per tal falta la desaprovació moral; però no per la seva causa, ni pels errors, purament personals, que originàriament li hagin guiat. De la mateixa manera, si una persona, per la seva conducta purament egoista, es fa incapaç de complir qualsevol obligació seva amb el públic, tal persona és culpable d'una ofensa social. Ningú ha de ser castigat, per l'únic fet d'estar embriagat; però un soldat o un policia han de ser castigats si s'embriaguen en hores de servei. En resum, sempre que hi hagi dany o perill de dany, per a un individu o per al públic en general, el cas no pertany ja al domini de la llibertat, i passa al de la moralitat o al de la llei.

Respecte al dany simplement contingent o "constructiu", per així dir, que una persona pot causar a la societat, sense violar cap deure precís cap al públic, i sense ferir de manera visible a cap altre individu més que a si mateix, la societat pot i ha de suportar aquest inconvenient per amor d'aquest bé superior que és la llibertat humana. Si és que s'ha de castigar els adults per no cuidar de si mateixos, més valdria que fos pel seu propi bé més que no pas amb el pretext d'impedir-los que es debiliti la seva capacitat de fer a la societat beneficis a què la societat no pretén tenir dret. Però no puc admetre que la societat manqui d'un altre mitjà d'elevat als seus membres febles al nivell ordinari de la conducta racional que el d'esperar que obrin de mode irracional, per castigar-los llavors, legal o moralment. La societat ha gaudit d'un absolut poder sobre ells durant la primera part de la seva existència i ha disposat també de tot el període de la infància i de la minoria d'edat per tractar de fer-los capaços de conduir-se racionalment en la vida. La generació present és responsable, per igual, de l'educació i de totes les possibilitats de les generacions per venir; encara que és cert també que no pot fer-les perfectament bones i prudents, ja que ella mateixa manca, de mode lamentable, de saviesa i bondat; a més a més els seus millors esforços no sempre són, en els casos individuals, els de major èxit; però, tot i això, la generació present està perfectament capacitada per fer que les futures siguin tan bones i una mica millors que ella mateixa.

Si la societat deixa que gran nombre dels seus membres creixin en un estat d'infància prolongada, incapaços de ser impulsats per la consideració racional de motius llunyans, ella mateixa haurà d'acusar-se de les conseqüències. Armada, no sols amb tots els poders que l'educació disposa, sinó també amb tots els ascendents que l'autoritat d'una opinió establerta exerceix sobre els esperits poc capaços de jutjar per si mateixos, i ajudada per les penalitats *naturals* que graviten sobre qualsevol que s'exposi al menyspreu i disgust dels qui li coneixen, la societat no ha de reclamar per a si el poder de dictar mandats i obligar a obediència, en allò que afecta els interessos personals dels individus; doncs, segons totes les regles de la justícia i de la política, l'apreciació d'aquests interessos haurien de pertànyer als que han de suportar les

conseqüències d'ells. No hi ha res que tendeixi més a desacreditar i a fer inútils els bons mitjans d'influir sobre la conducta humana que acudir al pitjor. Si entre aquells que es tracta d'obligar a una conducta prudent o temperada hi ha algun amb caràcter vigorós i independent, aquest, infal·liblement, es rebel·larà contra semblant jou. Ningú que sigui així admetrà que els altres tenen dret a controlar-li en els seus interessos personals, encara que ho tinguin a impedir-li que els perjudiqui en els seus propis; i es ve a considerar com a signe de força i de valor l'oposar-se a una autoritat usurpada de tal manera, així com el dur a terme, i amb ostentació, tot el contrari del que ella prescriu. Això explica que, en temps de Carles II, enfront de la intolerància moral del fanatisme purità, nasqués una moda de relaxament. Quant al que es diu de la necessitat de protegir a la societat contra el mal exemple donat pels homes viciosos o lleugers, és veritat que el mal exemple, sobretot l'exemple donat en perjudicar els altres impunement, pot tenir un efecte pernicios. Però ara estem parlant d'aquesta conducta que, sense perjudicar els altres, se suposa que causa gran dany a aquest que la segueix; i no acabo d'explicar-me com hi ha els qui no creuen que tal exemple sigui més saludable que pernicios, en general, ja que, si bé posa de manifest una conducta que és dolenta, igualment posa de manifest les pernicioses i degradants conseqüències que, si la conducta és justament censurada, ha de suposar-se la segueixen en tots o en la majoria dels casos.

Però l'argument més fort contra la intervenció de la col·lectivitat en la conducta personal és que, quan hi intervé, ho fa inadequadament i fora de lloc. Sobre qüestions de moralitat social o de deures amb els altres, l'opinió del públic (és a dir, la de la majoria dominant), encara que errònia sovint, té grans oportunitats d'encertar, ja que en tals qüestions el públic no fa més que jutjar els seus propis interessos: és a dir, de quina manera li afectaria un determinat tipus de conducta, si fos portat a la pràctica. Però l'opinió d'una tal majoria imposada com a llei a la minoria, quan es tracta de la conducta personal, el mateix pot ser errònia que justa; perquè en tals casos, "opinió pública" significa, en el millor dels casos, l'opinió d'uns quants sobre el que és bo o dolent per a altres; i, molt sovint, ni tan sols significa això, passant el públic amb la més perfecta indiferència per sobre del plaer o la conveniència d'aquells la conducta de la qual censura, no atenent més que a la seva exclusiva inclinació. Hi ha moltes persones que consideren com una ofensa qualsevol conducta que no els plagui, tenint-la per un ultratge als seus sentiments; com aquell fanàtic que, acusat de tractar amb massa menyspreu els sentiments religiosos dels altres, responia que eren ells els que tractaven els seus amb menyspreu en persistir en les seves abominables creences. Però no hi ha cap paritat entre el sentiment d'una persona cap a la seva pròpia opinió i el d'una altra que se senti ofesa que tal opinió sigui professada; com tampoc n'hi ha entre el desig d'un lladre de posseir una bossa i el desig que el seu posseïdor legítim té de guardar-la. I les preferències d'una persona són tan seves com la seva opinió o la seva bossa. És fàcil per a qualsevol imaginar un públic ideal que deixa tranquil·la la llibertat i l'elecció dels individus sobre qualsevol afer, exigint d'ells només l'abstenció de certes maneres de conduir-se que l'experiència universal ha condemnat. Però, on s'ha vist un públic que posi tals límits a la seva censura?, o bé, quan s'ha vist que el públic es preocupi de l'experiència universal? El públic, en intervenir en la conducta personal, rarament pensa en una altra cosa que en l'enormitat que hi ha a obrar i sentir d'una altra manera distinta de la seva; i aquest criteri, feblement disfressat, es presenta a l'espècie humana com un dictat de la religió i la filosofia, per tots els escriptors, moralistes i especulatius, o almenys, per nou de cada deu d'ells. Ells ens ensenyen que les coses són justes perquè ho són, perquè sentim que són així. Ens diuen que busquem en el nostre esperit o en el nostre cor les lleis de conducta que ens obliguen cap als nostres semblants. Què pot fer el pobre públic, si no és l'aplicar aquestes instruccions, i el fer obligatoris per a tot el món els seus sentiments personals sobre el bé i sobre el mal, quan aconsegueixen certa unanimitat?

El mal que aquí s'indica no existeix només en teoria, i potser s'espera que citi aquí els casos particulars en què el públic d'aquest temps i d'aquest país concedeix als seus propis gustos la investidura i el caràcter de lleis morals. No estic escrivint un assaig sobre les aberracions del sentiment moral actual. És un tema massa important per ser discutit entre parèntesis i a manera d'il·lustració. No obstant això, són necessaris certs exemples per mostrar que el principi que jo sostinc té una importància seriosa i pràctica, i que no estic tractant d'eleva una barrera contra mals imaginaris. No és difícil provar amb nombrosos exemples que una de les inclinacions més universals de la humanitat és la d'estendre els límits del que es pot anomenar policia moral, fins al punt d'envar les llibertats més legítimes de l'individu.

Com a primer exemple, vegem les antipaties que mostren els homes, basant-se en un motiu tan lleuger com la diferència de pràctiques i sobretot d'abstinències religioses. Per citar un exemple bastant trivial recordem que, de tot el credo i les pràctiques cristianes, res enverina més l'odi dels musulmans que el fet que els cristians mengin porc. Pocs actes hi ha que els cristians i europeus mirin amb major disgust que el que senten els musulmans davant aquesta manera de calmar la fam. En primer lloc, suposa una ofensa contra la seva religió; però aquesta circumstància no explica, en absolut, el grau ni l'espècie de la seva repugnància; també el vi els està prohibit per la seva religió, i encara que consideren malament prendre'n, no els produeix la mateixa repugnància. La seva aversió a la carn del "animal immund" és, al contrari, de caràcter especial: una antipatia instintiva. Antipatia que la idea de brutícia, un cop que ha penetrat a fons en els seus sentiments, es produeix sempre, fins i tot entre els qui pels seus costums personals no són d'una neteja escrupolosa. El sentiment d'impuresa religiosa tan viu entre els hindús, és un exemple notable. Supposeu ara, que en una regió, la majoria de població de la qual és musulmana, es vulgui prohibir que es mengi el porc en tot el país. No hi hauria res nou en això per als mahometans (1). Seria això un mode legítim d'exercir l'autoritat moral de l'opinió pública? I en cas negatiu, per què no?' Tal pràctica resulta realment repugnant per a la col·lectivitat en qüestió; creu sincerament que Déu la prohibeix i l'avorreix. Ni tan sols podria aquesta prohibició ser censurada com una persecució religiosa. Seria religiosa en l'origen, però no seria ja una persecució a causa de la religió, perquè cap religió obliga a no menjar porc. L'únic fonament sòlid de condemna seria que el públic no té per què intervenir en els gustos i interessos personals dels individus.

Una mica més prop de nosaltres: la majoria dels espanyols consideren com una grossera impietat, altament ofensiva per a l'ésser Suprem, rendir-li culte en forma diferent del de l'Església Catòlica; cap altre culte públic es permet entre ells. Per a tots els pobles de l'Europa meridional, un sacerdot casat no sols és irreligiós, sinó impúdic, indecent, grosser. Què pensen els protestants d'aquests sentiments perfectament sincers i de les temptatives fetes per aplicar-los amb tot rigor a tots aquells que no són catòlics? No obstant això, si els homes estan autoritzats a usar de la seva llibertat en aquelles coses que no es relacionen amb els interessos d'un altre, segons quins principis es podria lògicament excloure aquests casos?; o bé, qui pot condemnar les gents per voler suprimir el que consideren com un escàndol davant Déu i davant els homes? Per defensar el que es considera com una immoralitat personal, no podríem comptar amb millors raons que les que es tenen per suprimir aquests costums entre els que les consideren com a impietats; i a menys que vulguem adoptar la lògica dels perseguïdors, i dir que nosaltres podem perseguir als altres perquè tenim raó, i que ells no han de perseguir-nos perquè estan equivocats, seria necessari guardar-nos bé d'admetre un principi de l'aplicació del qual resultaria per a nosaltres mateixos una injustícia tan gran.

Podria objectar-se als exemples precedents, encara que sense raó, que procedeixen de contingències impossibles entre nosaltres; perquè, en el nostre país, l'opinió no

anirà mai a imposar l'abstinència de certes carns, ni a turmentar a les gents perquè segueixin tal culte o tal un altre, perquè es casin o no es casin. L'exemple següent serà pres, no obstant això, d'un atemptat a la llibertat el perill de la qual no ha passat en absolut.

Onsevol que els puritans han comptat amb força suficient, com en Nova Anglaterra i en la Gran Bretanya del temps de la república, han intentat amb gran èxit suprimir les diversions públiques i gairebé totes les diversions privades, particularment la música, el ball, el teatre, els jocs públics o qualsevol altra reunió feta amb fins de diversió. En el nostre país hi ha ara un nombre considerable de persones les nocions de religió i de moralitat de les quals condemnen aquests passatemps, i ja que aquestes persones pertanyen a la classe mitjana, que és una potència cada cop més gran en la situació política i social present, no és impossible del tot que un dia o un altre arribin a disposar d'una majoria al Parlament. Què dirà la resta de la comunitat, en veure reglamentar les seves diversions pels sentiments morals i religiosos dels severos calvinistes i dels metodistes? No pregarà a tals homes, de pietat tan importuna, que s'atinguin als seus propis afers? Això és precisament el que hauria de dir-se a qualsevol govern o públic que tingui la pretensió de privar a tot el món de les diversions que ells consideren condemnables. Però si s'admet el principi de la pretensió, no es podrà fer objecció raonable a què la majoria, o qualsevol altre poder dominant al país, l'apliqui segons els seus punts de vista; i tots hauran d'estar disposats a conformar-se amb la idea d'una república cristiana, tal com la comprenien els primers colons de Nova Anglaterra, si una secta religiosa com la seva tornès a prendre possessió del terreny perdut, com s'ha vist sovint fer a religions considerades en decadència.

Suposem ara una altra eventualitat que té potser més probabilitats de realitzar-se que la que acaba de ser esmentada. Hi ha una tendència poderosa en el món modern cap a la constitució democràtica de la societat, acompanyada o no, amb institucions polítiques populars. S'afirma que al país on més preval aquesta tendència, és a dir, on la societat i el govern són més democràtics, el sentiment de la majoria, a la que desagrada qualsevol manera de viure massa brillant o massa cara perquè pugui esperar igualar-la, fa l'efecte d'una llei sumptuària; en molts llocs de la Unió, és realment difícil que una persona molt rica trobi alguna manera de gastar la seva fortuna sense atreure's la desaprovació popular. Encara que sens dubte, aquestes asseveracions siguin molt exagerades com a representació de fets existents, malgrat això, l'estat de coses que descriuen, no és només possible, sinó també un probable resultat del sentiment democràtic, combinat amb la noció que el públic té dret a posar el seu veto sobre la manera de gastar els individus els seus ingressos. Només que suposem que hi ha una difusió considerable de les opinions socialistes, als ulls de la majoria, semblarà infame el posseir una altra cosa que una propietat molt petita o un sou guanyat amb el treball manual. Opinió semblants (en principi almenys) han fet ja grans progressos entre l'artesanat i pesen d'una manera opressiva, principalment, sobre els qui estan a l'abast de l'opinió d'aquesta classe, és a dir, sobre els seus propis membres. Heus aquí una opinió molt estesa: els mals obrers (que constitueixen majoria en moltes branques de la indústria) professen, decididament, l'opinió que ells haurien de tenir els mateixos guanys que els bons, i que no s'hauria de permetre que ningú, ni per habilitat ni destresa, guanyés més que els altres. I ells empenen una policia moral, que arriba a ser de vegades una policia física, per impedir que els obrers hàbils rebin, o que els patrons donen, una remuneració major per millors serveis. Si és que el públic té alguna jurisdicció sobre els interessos privats, no veig per què es considera que aquestes persones cometem una falta, ni per què un particular públic individual ha de ser acusat quan reclama la mateixa autoritat sobre la seva conducta individual que la que el públic general reclama sobre els individus.

Però la veritat és que, sense necessitat d'ocupar-nos de casos hipotètics, en els nostres dies es produeixen grans usurpacions en el domini de la llibertat privada i amenacen altres més grans amb alguna esperança d'èxit; i es proposen opinions que atorguen al públic un dret il·limitat no sols per prohibir amb la llei tot el que es considera dolent, sinó també, qualsevol classe de coses, encara que siguin innòcues.

Amb el pretext d'impedir la intemperància, ha estat prohibida per la llei, a tota una colònia anglesa i a gairebé la meitat dels Estats Units, utilitzar les begudes fermentades en un altre ús que no sigui el de la medicina; i de fet, prohibir la venda d'aquestes begudes, és prohibir el seu ús; d'altra banda així s'esperava. I encara que la impossibilitat d'aplicar aquesta llei hagi fet que diversos Estats l'abandonin, fins i tot el que li havia donat el seu nom, no obstant això, s'ha fet una temptativa per obtenir una llei semblant en el nostre país, i continua fent-se amb gran gelosia per molts dels nostres filantrops declarats. L'associació, o "aliança", com s'autodenomina, ha adquirit alguna notorietat per la publicitat que s'ha donat a una correspondència entre el seu secretari i un dels pocs polítics que, a Anglaterra, consideren que les opinions d'un personatge polític haurien d'estar fundades en certs principis. La participació de Lord Stanley en aquesta correspondència s'ha fet per enrobustir les esperances posades en ell, pels qui saben com són de rares, desgraciadament, entre quants figuren en la vida pública, les qualitats que ell ha donat proves públiques en moltes ocasions. L'òrgan de "l'aliança" "rebutja fermament tot principi que es pogués utilitzar per justificar el fanatisme i la persecució" i intenta mostrar-nos "la infranquejable barrera" que separa tals principis dels de l'associació. "Totes les matèries relatives al pensament, a l'opinió, a la consciència, em semblen —diu ell— estranyes al domini legislatiu. Les coses que pertanyen a la conducta, a l'hàbit, a la relació social, em semblen subjectes a un poder discrecional que el mateix Estat, i no en l'individu, està investit". No es fa aquí esment d'una tercera classe d'actes diferents de les dues classes citades; és a dir, els actes i hàbits que no són socials, sinó individuals; encara que pertanyin a aquesta classe, sens dubte, l'acció de beure licors fermentats. Vendre begudes fermentades és, emperò, comerciar, i comerciar és un acte social. Però la infracció a què s'al·ludeix consisteix no en la llibertat del venedor, sinó en la del comprador i la del consumidor, perquè l'Estat podria el mateix prohibir el beure vi que fer impossible la seva adquisició. No obstant això, el secretari va dir: "Jo reclamo, com a ciutadà, el dret a fer una llei en qualsevol lloc que l'acte social d'un semblant envaeixi els meus drets socials". Heus aquí la definició d'aquests drets socials. "Si alguna cosa envaeix els meus drets socials, aquesta cosa serà, a no dubtar-ho, el comerç de begudes fortes. Perquè destrueix el meu elemental dret de seguretat, creant i estimulants constantment els desordres socials. Envaeix també el meu dret d'igualtat, en establir beneficis creadors d'una misèria per l'existència del qual se m'imposa una contribució. Paralitza el meu dret a un lliure desenvolupament moral i intel·lectual, envoltant-li de perills i debilitant i desmoralitzant la societat de la qual tinc el dret de reclamar ajuda i tacte mutus". Una teoria de "drets socials" sense semblança amb res anteriorment formulat, que es redueix al següent: el dret social absolut de tot individu a exigir que els altres individus obrin en qualsevol afer exactament com cal; qualsevol que cometi la més petita falta al seu deure, viola el meu dret social i em dóna dret a reclamar a la legislatura la reparació del dany causat. Un principi tan monstruós és infinitament més perillós que qualsevol usurpació aïllada de la llibertat; no hi ha violació de la llibertat que no justifiqui; no reconeix cap dret de llibertat, excepte, potser, la de professar en secret certes opinions que mai farà conèixer; perquè des del moment que algú emet una opinió que jo consideri nociva, aquest algú envaeix tots els drets socials que m'atribueix la "aliança". Aquesta doctrina adscriu tots els homes un determinat interès en la perfecció moral, intel·lectual i física de cadascú, que cadascú haurà de definir seguint el seu propi criteri.

Un altre exemple important d'intervenció il·legítima en la justa llibertat de l'individu, que no és una simple amenaça, sinó una pràctica antiga i triomfant, és la legislació "sabàtica". Sens dubte, l'abstenir-se d'ocupacions ordinàries durant un dia de la setmana, en tant que ho permetin les exigències de la vida, és un costum altament saludable, encara que no constitueixi deure religiós més que per als jueus. I com aquest costum no pot ser observat sense el consentiment general de les classes obreres, i, per tant, com algunes persones podrien imposar a altres, treballant, la mateixa necessitat, és potser admissible i just que la llei garanteixi a cadascú l'observança general del costum, suspent durant un dia prefixat les principals operacions de la indústria. Però aquesta justificació, fundada en l'interès directe que tenen els altres en què cadascú observi aquesta pràctica, no s'aplica a les ocupacions que una persona pugui triar i en les que trobi convenient emprar-se en les seves estones d'oci; no és aplicable, ni tan sols en grau petit, a les restriccions legals referents a les diversions. És cert que la diversió d'uns és un dia laborable per a altres. Però el plaer, per no dir la recreació útil d'un gran nombre de persones, val bé el treball d'alguns, sempre que l'ocupació es triï lliurement i pugui ser lliurement abandonada. Els obrers tenen perfecta raó per pensar que, si tots treballessin el diumenge, caldria donar la feina de set dies pel salari de sis; però des del moment que la gran massa de les ocupacions queden suspeses, el petit nombre d'homes que ha de continuar treballant per proporcionar plaer als altres obté un augment de salari proporcional, i ningú està obligat a continuar les seves ocupacions, en el cas que prefereixi el descans al benefici. Si es vol buscar un altre remei, aquest podria ser l'establiment d'un dia de festa durant la setmana per a aquesta classe especial de persones. L'únic fonament, doncs, per justificar les restriccions posades a les diversions del diumenge, consisteix a dir que aquestes diversions són represensibles des del punt de vista religiós, motiu de legislació contra el qual mai es protestarà el bastant. *Deorum injuriae Diis curae*. Caldria demostrar que la societat, o algun dels seus funcionaris, ha rebut d'e l'Altíssim la missió de venjar qualsevol suposada ofensa en Poder Suprem. La idea que és deure de l'home procurar que els seus semblants siguin religiosos, ha estat la causa de totes les persecucions religioses que ha patit la humanitat; i si s'admet aquesta idea, les persecucions religioses quedaran justificades plenament. Encara que el sentiment que es manifesta en freqüents temptatives per impedir que en diumenge funcionin els ferrocarrils, estiguin oberts els museus, etc., no tingui la crueltat de les antigues persecucions, l'estat d'esperit que mostra és fonamentalment el mateix. Constitueix una determinació a no tolerar als altres el que la seva religió els permet, només perquè la religió del perseguidor el prohibeix. Hi ha la creença que Déu, no sols detesta els actes de l'infidel, sinó que ens considerarà culpables si no li fem la vida impossible.

No puc deixar d'afegir a aquests exemples de la poca consideració que es té generalment per la llibertat humana, el llenguatge de franca persecució que deixa escapar la premsa del nostre país, cada cop que s'ocupa del notable fenomen del mormonisme. Molt podria dir-se sobre l'inesperat i instructiu fet que una suposada i nova revelació, i una religió fundada en ella, fruit d'una impostura palpable i que no està sostinguda ni tan sols pel *prestige* de cap qualitat extraordinària del seu fundador, sigui creguda per centenars de milers de persones i serveixi de fonament a una societat, en aquest segle dels periòdics, dels ferrocarrils i del telègraf elèctric. El que ens interessa aquí, és que aquesta religió, com moltes altres i millors que ella, té els seus màrtirs; que el seu profeta i fundador va ser portat a la mort en un motí, a causa de la seva doctrina, i que molts dels seus partidaris van perdre la vida de la mateixa manera; que van ser expulsats a la força, en massa, del país on havien nascut; i, ara, quan se'ls ha llançat a un lloc solitari, enmig del desert, molts anglesos declaren obertament que seria bo (si bé no seria còmode), enviar una expedició contra els mormons i obligar-los per força a professar les creences d'altres persones. La poligàmia, adoptada pels mormons, és la causa principal d'aquesta antipatia cap a les

seves doctrines, que viola les restriccions pròpies de la tolerància religiosa; la poligàmia, encara que permesa als mahometans, als hindús, als xinesos, sembla excitar una animositat implacable quan la practiquen gents que parlen l'anglès i que es tenen per cristians. Ningú més que jo desaprova d'una manera tan absoluta aquesta institució dels mormons, i això per moltes raons; entre d'altres, perquè lluny d'estar recolzada pel principi de la llibertat, constitueix una infracció directa d'aquest principi, ja que no fa més que estrènyer les cadenes d'una part de la comunitat, i dispensar a l'altra part de la reciprocitat d'obligacions. No obstant això, haurem de recordar que aquesta relació és tan voluntària de part de les dones, que semblen ser les seves víctimes, com qualsevol altra forma de la institució matrimonial; i per sorprenent que pugui semblar aquest fet, té la seva explicació en les idees i els costums generals del món; en ensenyar a les dones que considerin el matrimoni com l'única cosa necessària en el món, es concep, llavors, que moltes d'elles prefereixen casar-se amb un home que té altres esposes, abans que romandre solteres. No es demana que altres països reconeixin tals unions, ni deixin que una part dels seus habitants abandonin les lleis nacionals per la doctrina dels mormons. Però quan els dissidents han concedit als sentiments hostils dels altres, molt més que no pas es podria exigir en justícia, quan han deixat els països que acceptaven les seves doctrines i s'han establert en un llunyà racó de la terra, que ells han estat els primers a fer-lo habitable, és difícil veure en virtut de quins principis (si no són els de la tirania), pot impedir-los-hi que visquin al seu gust, sempre que no cometin actes d'agressió cap a les altres nacions, i sempre que concedeixin als descontents la llibertat de separar-se. Un escriptor modern, de considerable mèrit en alguns aspectes, proposa (utilitzem els seus propis termes) no una croada, sinó una "*civilitzada*" contra aquesta comunitat polígama, per posar fi al que els sembla una passa endarrere en la civilització. També jo considero que ho és, però no sé que cap comunitat tingui el dret de forçar a una altra a ser civilitzada. Des del moment que les víctimes d'una mala llei no invoquen l'ajuda d'altres comunitats, no puc admetre que persones completament estranyes tinguin el dret d'exigir el cessament d'un estat de coses, que semblava satisfer a totes les parts interessades, únicament perquè siguin un escàndol per a gents molt allunyades i perfectament desinteressades en la qüestió. Envieu-los missioners, si us sembla, per predicar-los, i desplegueu tots els mitjans lleials (imposar silenci als innovadors no és un mitjà lleial) per impedir el progrés de semblants doctrines en el vostre país. Si la civilització ha prevalgut sobre la barbàrie, quan la barbàrie posseïa el món, és excessiu témer que la mateixa barbàrie, un cop destruïda, pugui reviure i conquerir la civilització. Una civilització que pogués sucumbir davant un enemic vençut, ha de trobar-se degenerada de tal manera, que ni els seus propis predicadors i mestres, ni cap altra persona, té la capacitat necessària, ni es prendrà la molèstia, de defensar-la. Si això és així, que aquesta civilització desaparegui com més aviat millor. Només pot anar de mal en pitjor fins que sigui destruïda i regenerada (com l'Imperi d'Occident) per bàrbars vigorosos.

---

(1) El cas dels parsis de Bombai és un curiós exemple d'aquest fet. Quan aquesta tribu industriosa i empenedora (que descendia dels adoradors del foc perses) va sortir del seu país natal en instaurar-se el califat i va arribar a l'oest de l'Índia, va ser tolerada allí pels sobirans hindús amb la condició de no menjar bou. Quan més tard aquells llocs van caure sota la dominació dels conquistadors mahometans, els parsis van obtenir la continuació d'aquesta tolerància, a condició d'abstenir-se del porc. El que en un principi no va ser més que submissió s'havia convertit en una segona natura, i els parsis s'abstenen encara avui de menjar bou i porc. Encara que la seva religió no ho exigeixi, la doble abstinència ha arribat a ser un costum per a la seva tribu, i el costum en l'Orient és una religió.

